

Sisekaitseakadeemia
Kriminaalmenetluse Instituut

Indrek Kulla
PK030

RUUMI MÕJU ÜLEKUULAMISELE PÕHJA
POLITSEIPREFEKTUURI NÄITEL
Lõputöö

Juhendaja:
Kriminaalmenetluse instituudi juhataja
Raivo Õpik

Tallinn 2007

ANNOTATSIOON

INDREK KULLA LÕPUTÖÖ ON KIRJUTATUD TEEMAL „RUUMI MÕJU ÜLEKUULAMISELE PÕHJA POLITSEIPREFEKTUURI NÄITEL”. ANTUD LÕPUTÖÖ ON 43-L LEHEKÜLJEL JA KOOSNEB KOLMEST OSAST. LÕPUTÖÖ KOOSTAMISEL ON KASUTATUD 9 ALLIKAT, SEALHULGAS 2 VÕÕRKEELSET ALLIKAT. TÖÖ ON KIRJUTATUD EESTI KEELES.

TÖÖS ON KÄSITLETUD ÜLEKUULAMISE OLEMUST KOOS MÕNINGATE TAKTIKASOOVITUSTEGA, ANTUD ÜLEVAADE RUUMI DÜNAAMILISEST KASUTAMISEST ÜLEKUULAMISEL JA SELGITATUD, KAS ÜLEKUULAMISEL KASUTADA ÜLEKUULAMISRUUMI VÕI TÖÖKABINETTI NING VAADELDAKSE OLEMASOLEVAID PÕHJA POLITSEIPREFEKTUURI ÜLEKUULAMISRUUME.

LÕPUTÖÖ ÜLESANDED ON SELGITADA, KAS JA MILLISEL MÄÄRAL ON PÕHJA POLITSEIPREFEKTUUR LÄHTUNUD ÜLEKUULAMISRUUMIDE SISUSTAMISEL TAKTIKASOOVITUSTES JA ANDA ÜLEVAADE MIDA ON MAAILMAS ÜLEKUULAMISRUUMIDE KOHTA KIRJUTATUD NING KAS JA KUIDAS ON NEID SOOVITUSI JÄRGITUD.

LÕPUTÖÖ EESMÄRGIKS OLII UURIDA ÜLEKUULAMISRUUMI MÕJU ÜLEKUULATAVALE.

TÖÖ TULEMUSENA SELGUS, ET ÜLEKUULAMISRUUMIDE SISUSTAMISEL EI OLE TIHTI JÄRGITUD TAKTIKASOOVITUSI JA RUUMIKUJUNDUSVÕIMALUSI, VAID ÜLEKUULAMISRUUMIDE KUJUNDAMISEL JA SISUTAMISEL ON LÄHTUTUD MUUDEST ASJAOLUDEST.

VÕÕRKEELNE RESÜMEE ON KIRJUTATUD INGLISE KEELES.

SISUKORD

ANNOTATSIOON	2
SISUKORD	3
SISSEJUHATUS.....	4
1. ÜLEKUULAMINE	8
2. ÜLEKUULAMISRUUM	
2.1 Ülekuulamisruumist	12
2.2 Ülekuulamisruumi dünaamilisest kasutamisest	13
2.3 Ülekuulamisruum või uurija tööruum	18
2.4 Jälgimisruumi sisseseadmisest	21
2.5 Värvid ruumis ja nende mõju	25
3. OLEMASOLEVAD ÜLEKUULAMISRUUMID JA NENDE FUNKTSIONAALNE SOBILIKKUS.	
3.1 Üldist	29
3.2 Ülekuulamisruumid Keslinna Politseiosakonna hoones	30
3.3 Ülekuulamisruumid Ida Politseiosakonna hoones	32
3.4 Ülekuulamisruumid Põhja Politseiprefektuuri hoones	33
3.5 Ülekuulamisruumid Lõuna Politseiosakonna hoones	35
3.6 Ülekuulamisruumid Arestimaja hoones	36
3.7 Ülekuulamisruumide funktsionaalne sobilikkus.....	37
KOKKUVÕTE	40
SUMMARY	42
KASUTATUD KIRJANDUS	43

SISSEJUHATUS

Väga olulise osa kriminaalasjade eeluurimisel kogutud tõendusmaterjalist moodustavad ruumis tehtavad uurimistoimingud nagu kannatanute, tunnistajate ja kahtlustatavate ülekuulamised, vastastamised ja äratundmiseks esitamised.

Tallinna Ülikooli Psühholoogiaosakonna õppejõud Toomas Niit selgitab oma magistritöö referaadis „Keskondliku lähenemise areng psühholoogias ja selle kasutamise võimalused kodu ja elustiili uurimisel”, et juba kuuekümnendate aastate teisel poolel tekkis psühholoogia, psühhiaatria, sotsioloogia, arhitektuuri, linnaplaneerimise, geograafia ja veel mõne teise traditsioonilise teaduse piirimal uurimisvaldkond, mille kõige tunnustatumaks nimeks on keskkonnapsühholoogia. Keskkonnapsühholoogia uurib kuidas keskkonnaaspektid mõjutavad inimese käitumist. Keskkonnapsühholoogia kõige mahukam valdkond on ruumikäitumise uurimine.

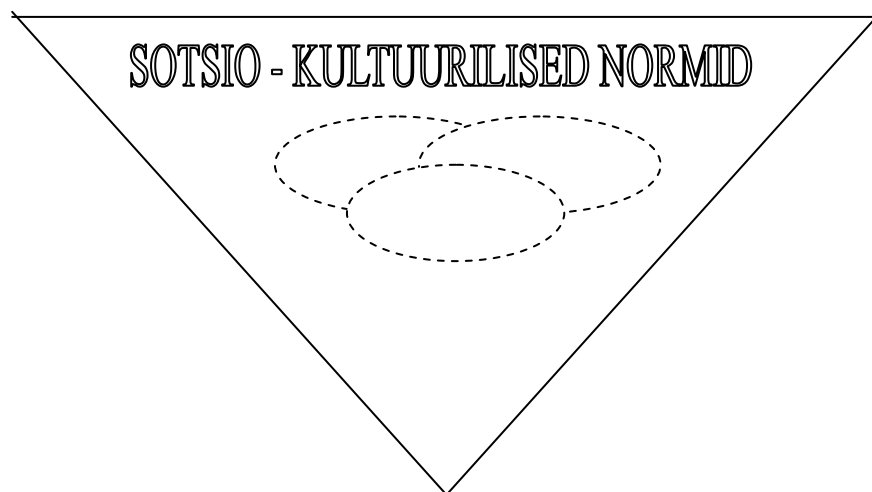
Sotsiaalne ühik (perekond, töökaaslased, naabruskond), mis tegutseb oma tavapärasel raamistusel (korter, elamu, kontoriruum, elurajoon), moodustab sotsiofüüsilise süsteemi. Sellises käsitluses sisaldab lisaks füüsilistele objektidele ja struktuuridele ka teisi inimesi. Subjekti ja sellise keskkonna suhted on muidugi tähtsad selle subjekti enda seisukohast, aga et neid mõtestada, tuleb meil näha vastavat subjekti sotsiofüüsilise terviku osana, st analüüsida vastasmõjusid sotsiaalse ühiku tasandil, arvesse võttes kõiki suhteid, mis eksisteerivad inimeste, aga ka inimeste ja asjade vahel.

Selleks, et seletada sotsiofüüsiliste süsteemide funktsioneerimist, tuleb käsitleda seotuna paika, tegevust ja suhteid. Samuti tuleb arvestada, et selline „kolmik” paikneb teatud kultuurilises kontekstis, mida antud juhul vaadeldakse sotsio-kultuuriliste normidena. Selline mudel lubab keskenduda mitte ainult inimese või keskkonna konkreetsetele omadustele, vaid ka nende vastasmõjule (vt joonis 1).

Sotsiaalse ühiku tasandil huvitab meid eelkõige vastasmõju paiga, suhete ja tegevuse vahel.

1. Paiga omadused võivad soodustada või takistada mingit tegevust. Selliste seoste analüüsile tuginebki funktsionaalne lähenemine elamute projekteerimisel.
2. Tegevuse käigus kujundame me paika ümber või muudame tema füüsilist struktuuri (näiteks mööbli ümberpaigutamine).
3. Ka suhted võivad luua tingimusi mingi tegevuse jaoks või seda takistada.
4. Tegevuse käigus võivad muutuda suhted osaliste vahel.
5. Rääkida paiga otsesest mõjust suhetele võime me ainult tinglikult, kuigi paiga füüsilised omadused peegeldavad ja/või sümboliseerivad mingil määral sotsio-kultuurilisi norme ja piiravad antud paigas normipäraseks peetavate suhete spektrit.
6. Suhete mõju paigale on tavaliselt vahendatud mingi tegevuse kaudu. Tegevus on selliseks reaalsuseks, milles avalduvad paiga ja suhete piiravad mõjud (Niit 1992:5-11)

1. Joonis 1. Mudel inimese ja keskkonna vastasmõjust

Ruumi komponente nagu mõõtmed, valgustus, värvid, helid/müra ja esemed ruumis vaadeldakse ruumi füüsilise keskkonnana. Isiksuse isiklikku ruumi, privaatsust, suhtlemisdistantse vaadeldakse ruumi psüühilise keskkonnana.

Põhja Politseiprefektuuris on saanud tavaks, et tööruumidesse/kabinettidesse isikuid väljast ei tooda ja vajalikud ruumisisesed uurimistoimingud tehakse töötajate poolt ära selleks spetsiaalselt loodud ja sisustatud ülekuulamisruumides. Kuigi ülekuulamisruume on mitu, siis sisustatud on ruumid ühtemoodi. Seega nagu ei oleks vahet, kas me kuulame üle kannatanut, tunnistajat või kahtlustatavat, kõiki neid isikuid kuulatakse üle ühes ja samas ülekuulamisruumis. Tihti on ka ülekuulamisruumis olev mööbel fikseeritud ja selle asukohta ei saa muuta. Lähtuvalt aga ülekuulamise eesmärgist ja teemast tuleks kohandada ka istekohad ruumis. Vastasel korral võib ruumist saada segaja uurimistoimingu läbiviimisel. Ruumi põhjalik ettevalmistus hoiab ära ebameeldivused ülekuulamise käigus. Tööks sobiliku töökoha kujundamisel tuleb võimalusel arvestada keskkonnatingimustega (valgustus, temperatuur, müra, ventilatsioon) kui ka mööbliga (arvutilaud, tool).

Ülekuulamisruum koos välise müra, valgususe, ventilatsiooni, akustika, tehnika, mööbli, ruumi värvuse ja muu sellisega on ülekuulamise keskkond, mis mõjutab ülekuulaja kui ka ülekuulatava meeleolu ja tähelepanuvõimet ning seeläbi ka uurimistoimingu edukust. Lasketiirust ja koridorist kostvad helid, ülekuulamisruumi tumedad seinad, vilkuv valgustus, umbne ruum ja kipakas mööbel on näited detailidest, mis segavad meil keskendumast ülekuulamise olulistele teemadele.

Seega, arvestades eelpooltooduga, püstitame probleemi, et kas on õige kuulata üle nii kannatanut, tunnistajat, kui kahtlustatavat ühes ja samas ruumis või peaks nende isikute ülekuulamistel kasutama erinevaid ülekuulamisruume sh ka oma töökabinetti ja milline peaks olema ülekuulamisruum, et tagada ülekuulamise tulemuslikkus.

Selleks, et saada probleemile vastust, püstitame hüpoteesi, et Põhja Politseiprefektuuri ülekuulamisruumid ei soodusta ülekuulamist.

Käesoleva töö eesmärgi täitmiseks vaatame esmalt, millist menetlusseisundit omavaid isikuid politseis üle kuulatakse ja keda kaasatakse uurimistoimingu läbiviimisele. Seejärel püüame leida kirjanduslikest allikatest taktikalisi nõuandeid ülekuulamise läbiviimise kohta ja isikute vastasmõjule ruumis; selgitame kas tingimata peab isikuid üle kuulama ülekuulamisruumis või võib seda teha ka tööruumis ja kas värvid mõjutavad ülekuulamise kulgu; selgitame välja,

millised on Põhja Politseiprefektuuri ülekuulamisruumid ja toome välja, kas ülekuulamisruumid soodustavad või ei soodusta ülekuulamist.

1. ÜLEKUULAMINE

Herbert Lindmäe oma raamatus „Menetlustaktika õpik” kirjutab, et iga kuritegu jätab jälgi välismaailma ning sündmusosaliste ja pealtnägijate teadvusse. Samal ajal on inimeste mälus salvestunud ka muud teavet, mida saab kasutada tõendamiseseme asjaolude selgitamisel. Kuid inimeste teadvuses salvestunud teave muutub teistele tajutavaks alles kõne või kirja vahendusel. Seetõttu on vaja kriminaalasja kohtueelsel uurimisel need isikud, kes võivad anda tõendamiseseme seisukohalt olulist teavet, üle kuulata.

Seega on politsei tegevuses kuriteo lahendamisel tähtsal kohal inimeste ülekuulamine. Vastavalt Herbert Lindmäele on ülekuulamine uurimistoiming, mille eesmärk on saada kriminaalmenetluse sätteid ning menetlustaktika nõudeid ja soovitusi jälgides tunnistajalt, kannatanult või kahtlustatavalt tõendamiseseme asjaolude kohta ütlusi tema vabas jutustuses ja vastustes uurija küsimustele (Lindmäe1995:21-27)

Ülekuulamine on põnev ja vastustusrikas ülesanne, kus ülekuulajal peavad olema eriteadmised ja oskused. Ülekuulaja peab tundma seadusandlust, teadma ülekuulamistehnikat ja taktikat, aru saama inimeste käitumisest, omama ülevaadet kuritegude psühholoogiast ja suutma kontrollida inimestevahelist suhtlust ja mõjutatavust. Kuriteo eeluurimisel peab ülekuulaja esinema mitmetes rollides ja suutma kohaneda erinevate situatsioonidega. Vahel peab ülekuulaja suutma olla psühholoog, pakkuma hingelist tuge ja lohutust. Mõni teine situatsioon jällegi nõuab ülekuulajalt kiiret loogilist mõtlemist. Tihti aga peab ülekuulaja loominguiliselt lähenedes panema ülekuulatava meenutama seiksid möödunust. Seetõttu tulebki kriminaalasja eeluurimist pidada ametitööks, mille tegemine põhineb professionaalsetel oskustel.

Ülekuulamisel püüab politsei saada ülekuulatavalt teada võimalikult palju kuriteo asjaolusid, mis protokollitakse. Sõltub politseiniku professionaalsusest kui palju tema koostatud protokoll vastab ülekuulatava jutustusele. Seega on ülekuulamise juures oluline ülekuulaja isik ja tema suhtlemisoskus, kui palju ta suudab teada saada kuriteo asjaolusid. Kas aga on lisaks suhtlemisele veel asjaolusid, taktikalisi võtteid, et muuta ülekuulamise

kulgu ja milline võiks olla ülekuulamisruum, et neid taktikalisi nõuandeid ja võtteid rakendada.

Ülekuulatava menetlusseisundit silmas pidades eristatakse tunnistaja, kannatanu ja kahtlustatava ülekuulamist. Kuna tunnistajal, kannatanul ja kahtlustataval on kriminaalmenetluses erinev menetlusseisund, siis mõjutab see asjaolu ülekuulamise taktikat.

Ülekuulamise tulemuslikkuse tagamiseks on oluline, kus seda uurimistoiminut teostatakse. Kriminaalmenetluse seadustik ei sisalda eeskirju selle kohta, kus tuleb ülekuulamine läbi viia. Järelikult võib uurija isikuid üle kuulata kohas, kus ta seda asjaolusid arvestades ja taktikakaalutlustest lähtudes otstarbekaks peab. Järgnevalt vaatame, lähtuvalt menetlusseisundist, lähemalt isikuid keda üle kuulatakse.

Kannatanu on füüsiline või juriidiline isik, kellele on kuriteoga või süüvõimetu isiku poolt õigusvastase teoga vahetult tekitatud füüsilist, varalist või moraalselt kahju. Kannatanu ülekuulamisel on aga vaja arvestada mõningate taktikaliste iseärasustega:

- a) suhtluskontakti saavutamine ei valmista ülekuulamisel tavaliselt raskusi. Ta näeb uurijas otseselt oma õiguste kaitsjat ja seaduslike huvide esindajat. Seepärast on kannatanu reeglina nõus andma tõepäraseid ja üksikasjalikke ütlusi
- b) kannatanu ülekuulamisel tuleb arvestada asjaolu, et ülekuulatav ei taha mõnikord anda üksikasjalikke ütlusi või siis moonutab mõningaid asjaolusid häbitundest või muust asjaolust tingituna
- c) kui kannatanu kuriteo asjaolusid meenutades erutub, siis tuleb talle anda aega rahunemiseks

Tunnistaja on füüsiline isik, kes võib teada tõendamiseseme asjaolusid. Tunnistajaks olemine on kodanikukohus, kuigi tegelikkuses selle kohustuse täitmine toob endaga kaasa terve hulga probleeme. Tunnistaja peab käima ülekuulamistel nii politseis kui kohtus ja suure tõenäosusega puutub kokku probleemidega, millega ta ei tahaks tegeleda. Seega tuleks tunnistajat kohelda alati viisakalt ja tänades teda kohusetundlikkuse eest.

Ülekuulamisel võib tunnistaja minna nii segadusse, et ta ei suuda enam midagi meenutada või siis muutub äärmiselt ebakindlaks. Sellisel juhul võivad probleemiks olla ka ülekuulamistingimused. Et tunnistaja suudaks läbielatud meenutada, siis tuleks talle luua sellised tingimused, et ta suudaks keskenduda ja suudaks rahulikult meenutada eelnenut. Ülekuulamisruumis tuleks televiisor või raadio välja lülitada. Ka telefonihelin ei tohiks katkestada/segada meenutamist. Vanureid, kannatanuid, lapsi ja noorukeid võiks üle kuulata väljaspool politseihoonet, kuigi sageli see on ainus võimalus.

Ülekuulamine võiks olla loomulik ja normaalne vestlus kahe inimese vahel. Küsimused mis võivad enne ja ülekuulamise ajal tunnistajat vaevata:

- kas kahtlustatakse milleski mind
- kas ma pean politseile ütlusi andma
- mida tahetakse ülekuulamisel teada saada
- kas ma mäletan kõike
- kas ma pean kohtusse minema
- kas mind märkab mõni tuttav
- kas ma olen piisavalt enesekindel
- on ikka kiuslik küsimus
- kas ma saan selle eest preemiat
- milline ebameeldiv ruum
- selline ülekuulaja.

Kahtlustatav on isik, kes on kuriteos kahtlustatavana kinni peetud, või isik, keda on piisav alus kahtlustada kuriteo toimepanemises ja kes on allutatud menetlustoimingule.

Kahtlustatava ülekuulamise taktika on paljuski lähedane tunnistaja või kannatanu ülekuulamise taktikale. On ju vaatamata isiku menetlusseisundile ülekuulamise eesmärk alati ühesugune – saada tõepäraseid ja üksikasjalikke andmeid tõendamiseseme asjaolude kohta.

Suhtluskontakti tugevdamiseks on vaja luua ülekuulamise tingimused, mis soodustavad usaldusliku vahekorra kujunemist ja teineteise mõistmist ning kutsuvad ülekuulatavas esile soovi olla avameelne. Sageli näeb kahtlustatav uurija ülesannet ainult tema süü tuvastamises. Sellepärast suhtub ülekuulatav tihti uurijasse esialgu vähemalt

vaenulikusega. Ta jälgib tähelepanelikult uurija käitumist ja tema sõnu ning otsustab saadud muljete alusel, kuidas ülekuulamisel käituda. Soodsama õhkkonna loomiseks võiks lubada kahtlustataval ülekuulamise ajal suitsetada, kuid kõik sõltub asjaoludest. Samas aitab suitsetamine kaasa ülekuulatavas emotsionaalse pinge alanemisele ning raskendab seeläbi kahtlustatava kallutamist tõe rääkimisele.

Lisaks ülekuulajale ja ülekuulatavale tuleb aeg-ajalt uurimistoimingu juurde kaasata veel isikuid, kelledeks on kaitsja, tõlk, lastekaitsetöötaja, sotsiaaltöötaja või psühholoog.

Vastavalt KrMS § 34 lg 1 p 3 on kahtlustataval õigus kaitsja abile. Vastavalt KrMS § 45 võib kaitsja osa võtta kriminaalmenetlusest alates hetkest, millal isik saab kahtlustatava menetlusseisundi. Kaitsja osavõtt kogu kriminaalmenetlusest on aga kohustuslik kui isik on toime pannud kuriteo alaealisena, isik ei ole oma psüühilise või füüsilise puude tõttu suuteline ise end kaitsma või kui kaitsmine on selle tõttu raskendatud, isiku kahtlustatakse või süüdistatakse kuriteos, mille eest võib mõista eluaegse vangistuse, isiku huvid on vastuolus teise isiku huvidega, kellel on kaitsja, isik on viibinud vahi all vähemalt kuus kuud

Tuleb ette ka juhtumeid, kus üle kuulatakse alla 18 aastaseid isikuid. Alaealisteks loetakse isikuid, kes on nooremad kui 18 aastat. Vastavalt KrMS § 70 kuulatakse alla neljateistaastane tunnistaja üle lastekaitsetöötaja, sotsiaaltöötaja või psühholoogi osavõtul. Vanema kui neljateistaastase alaealise ülekuulamisele võib menetleja kaasata lastekaitsetöötaja, sotsiaaltöötaja või psühholoogi.

Vastavalt KrMS § 161 kaasatakse kriminaalmenetluse tõlk ja seda juhul, kui on vaja tõlkida võõrkeelset teksti või kui menetlusosaline ei valda eesti keelt.

Nagu eelpooltoodust näha, siis tingib iga erinev protsessuaalne seisund erinevaid taktikalisi nõudeid ja soovitusi, mida võiks oma töös ka rakendada. Lisaks uurimistoimingu läbiviijale võivad uurimistoimingute juures viibida veel mitmed asjassepuutuvad nagu kaitsja, tõlk, lastekaitsetöötaja, sotsiaaltöötaja või psühholoog. Ka neile tuleb leida ülekuulamisruumis koht ja paigutada nad vastavalt soovile/vajadusele. Ülekuulamisele kaasatud isikute hulga järgi tuleks valida ka mõõtmetelt sobiv ruum.

2. ÜLEKUULAMISRUUM

2.1 Ülekuulamisruumist

Kuna ülekuulamine on/võib olla küllaltki isiklik, siis oluline on privaatsustunde tagamine ülekuulatava jaoks. Miski ei tohiks segada ülekuulatava keskendumist, ei ruumidetailid ega ruumiväline olustik. Seega on olulise tähtsusega privaatsustunde loomine ülekuulatava jaoks. Oma raamatus „Criminal Interrogation and Confessions” annavad Fred E. Inbau, John E. Reid, Joseph P. Buckley ja Brian C. Jayne soovitusi just privaatsustunde tõstmiseks.

Ruum peaks olema vaikne, ilma tavaliste "politseilike" tunnuste ja segajateta kahtlusaluse vaateväljas (Kui olemasolevad ruumid seda võimaldavad, siis tuleks selleks eraldada spetsiaalne ruum või ruumid). Ruumis peab olema nii vähe kui võimalik välist müra ning ühtlasi peaks see olema selline ruum, kuhu keegi ülekuulamise ajal juhuslikult sisse ei astu ega saa sealt läbi minna. See loob privaatsustunde ning mida vähem meenutab ümbrus politsei kinnipidamisruumi, seda lihtsam on tegelikult süüdi oleval kahtlusalusel või kinnipeetaval end sisse rääkida. Süütule kahtlusalusele sisendab sama ümbrus kindlustunnet. Seega ei tohiks akendel olla mingeid trelle. Tuleks rakendada alternatiivseid meetmeid igasuguste põgenemiskatsete takistamiseks. Ilma akendeta ja õhu konditsioneerimise süsteemita ruumi võib paigaldada mehaanilise puhuri või väljutussüsteemi, et parandada ilma suurema vaevata ventilatsiooni ja kõrvaldada või vähemalt minimeerida müra. Ruumil peaksid olema oma termostaadinupud.

Vahi all mitteviihiva kahtlusaluse ülekuulamisel politsei poolt ei tohiks ülekuulamisruumi ukstel olla mingit lukku, samuti ei tohiks olla mingeid muid füüsilisi tõkkeid kahtlusaluse väljumisele, kui ta soovib hoonest lahkuda. See aitab vähendada süüdistusi seadusevastases kinnipidamises. Samuti ei tohiks ruumis olla mingeid suuri esemeid ega kardinaid, mis võiksid panna kahtlusaluse arvama, et varjunud kolmas isik võib kuulata pealt tema vestlust uurijaga.

Ülekuulamisruumid peaksid olema ühevärvilised, siledate seintega ja ilma mustrite, piltide

ja muude objektideta, mis võiksid mingil moel ülekuulatava isiku tähelepanu kõrvale juhtida. Isegi väikesed lahtised objektid nagu näiteks kirjaklambrid või pliatsid peaksid olema väljaspool kahtlusaluse käeulatust, et ta ei saaks midagi ülekuulamise ajal kätte võtta ega seda mudida. Sellised pinget alandavad tegevused võivad kahandada küsitlemise efektiivsust, eriti kriitilises faasis, kui süüdi olev isik võib üritada meeletult suruda alla soovi üles tunnistada. Kui pilte või mustreid üldse kasutada, siis peaksid need olema ainult kahtlusaluse selja taga asuval seinal. Kui ruumil on aken, siis peaks seegi asuma taga.

Valgustid peaksid olema paigutatud nii, et kahtlusaluse nägu oleks hästi valgustatud, kuid mitte liigselt või pimestavalt. Loomulikult tuleb vältida igasugust valgustust, mis takistab uurijal täielikult näha kahtlusaluse näojooni ja -ilmeid. Samuti ei tohi olla uurija näkku suunatud pimestavat valgust. See segab uurijal kahtlusaluse jälgimist ja võib moonutada uurija näoilmet, mis väljendab mõistmist või kaastunnet. Sobivam on hajutatud laevalgustus.

Ülekuulamisruumis ei tohi olla ühtegi telefoni, kuna lisaks teistele puudustele on selle helisemine või kasutamine tõsiselt häiriv. Kui uurijal on peiler, siis tuleb see lülitada küsitlemise ajaks kas värinarežiimi või täiesti välja. Lisaks tuleb segajate vähendamiseks viia miinimumini igasugune kütte- või ventilatsioonisüsteemist pärinev müra. (Inbau 2001:57-59)

Enne ülekuulamise algust võiks ülekuulaja paluda ülekuulataval oma mobiiltelefoni välja lülitada või paluda panna mobiiltelefon helitule režiimile, tehes sama ka ise. Selline käitumine välistab ülekuulamist segavad kõned ja aitab paremini keskenduda ülekuulamisele.

2.2 Ülekuulamisruumi dünaamilisest kasutamisest

Erkki Ellonen, Eija Karstinen ja Veli-Eino Nykanen oma raamatus „Kuulustelutaktiikka” selgitavad, et vastavalt kriminaalasja erisustele ja taktikasoovitustele tuleb enne ülekuulamise algust ka ülekuulamisruumi muuta.

Ülekuulamisruumi saab muuta:

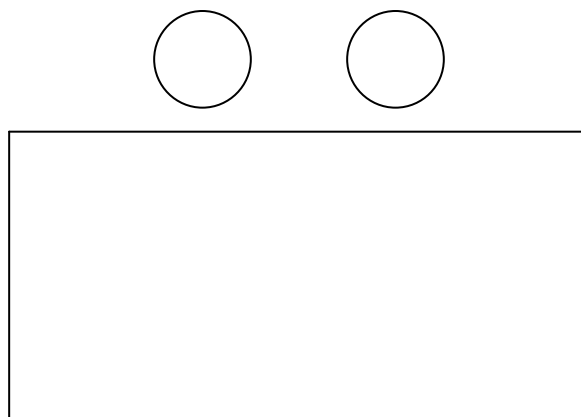
- mööbli liigutamisega
- liikumisega, istumisega, ruumist lahkumisega
- muude inimeste sealolemise või tulekuga ruumi

Kui näiteks paigutada toole ruumis, siis tasub lähtuda ülekuulatavast. Toolide ümberpaigutamisel või paigutades ülekuulatava istuma teatud paigutusega tooli võib ülekuulaja mõjutada ülekuulamist.

Ülekuulaja tõusmine toolist ülekuulamise kestel mõjub ülekuulatavale emotsionaalselt, eriti kui selline tegu on ette planeeritud. Politseiniku rahutu käitumine või autoriteedi rõhutamine võivad tasahilju muuta ülekuulamise kulgu. Näiteks kui ülekuulamisruumi tuleb teine vormis politseiametnik, relvavöö peal, mõjutab see tugevalt ülekuulatavat. Kui ülekuulamise kestel tuleb ülekuulamisruumi teisi inimesi, siis selline teguviis tuleb alati ette planeerida ja kasutada seda taktikalise võttena. Juhuslikkuse alusel ülekuulamist katkestada ei tohi sest kunagi ei teata, millises järgus ülekuulamine hetkel on.

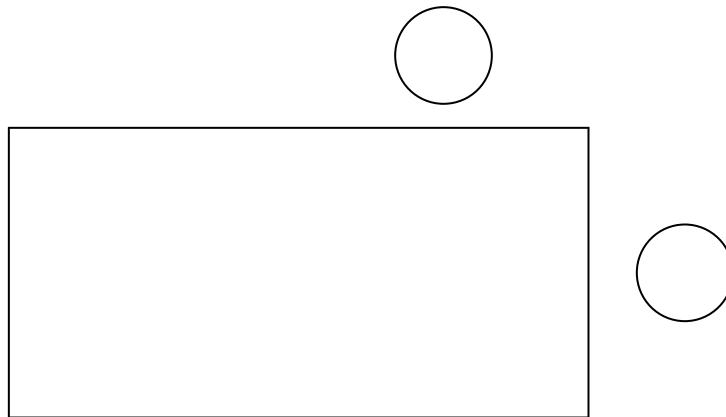
Samuti tuleb tunnistaja paiknemine ruumis ette planeerida. Kui suhtlemisel on uuritud inimeste paiknemist on selgunud, et kõige mõjusam paiknemine koostööd tegevatele inimestele on kõrvuti ja samal pool lauda. Sellisel juhul on neil ühine eesmärk teha tööd ja nad saavad istuda teineteise kõrval, kuna nende vahel ei ole lauda takistuseks (vt joonis 2)

Joonis 2. Paiknemine ruumis koostöö puhul

Nõupidamisasendis on inimestel erinevad soovid, kuid lõpptulemuseks peab sündmima kompromiss, istuvad inimesed nii, et laua nurk jääb nende vahele, kuid nad istuvad teineteise suhteliselt lähedal ja neil on silmside (vt joonis 3).

Joonis 3. Paiknemine ruumis nõupidamise puhul

Ka väitlusasendis, kus eesmärgiks on võitmine, on inimestel tähtis silmsideme säilitamine väitluspartneriga ja kuid sellisel juhul püütakse olla teineteisest võimalikult kaugel (vt joonis 4).

Joonis 4. Paiknemine ruumis väitluse puhul

Milline asend oleks aga parim ülekuulamiseks? Sellele küsimusele on aga raske vastata, sest ülekuulamised on erinevad ja nõuavad loomingulist lähenemist. Mõnikord oleks hea, et ülekuulaja ja ülekuulatav oleks nõupidamisasendis aga teinekord sobib jällegi paremini koostööasend. Kõrvutiistumine on vajalik kui ülekuulatavale on vaja näidata dokumente ja jooniseid. Sellisel juhul võib ülekuulaja ülekuulamise ajal vahetada istekohta ja hiljem siirduda tagasi enda kohale laua taha, et koostada ülekuulamisprotokoll. Tähtis on, et

ülekuulajal ja ülekuulataval säiliks takistusteta silmside ja ülekuulaja näeb ülekuulatavat tervenisti.

On raske määratleda, milline peaks olema kaugus ülekuulaja ja ülekuulatava vahel, sest siin tuleb arvestada erinevate teguritega nagu kultuur, vanus, ülekuulatav isik ja ülekuulaja ja ülekuulatava vahelised suhted. Suheldes üldiselt hoitakse distantsi. Vestluspartnerite suur vanusevahe tavaliselt kasvatab distantsi. Samavanused inimesed kasutavad suheldes lühemaid distantse. Omavahel suhtlevatel naistel on omavaheline distants väiksem kui meestel. Distantsi pikkust mõjutab ka tutvuse tase ja tuttavatega suheldes on omavaheline distants väiksem kui suheldes võõrastega. Tagasihoidlikud inimesed hoiavad tavaliselt suuremat distantsi kui energilised ja tegusad inimesed.

On tähele pandud, et distantsi pikkus mõjutab mõningaid suhtlusdetalle. Mida suurem on kaugus teineteisest, seda kõvema häälega omavahel vesteldakse, vestlus on kaalutletum, sõnavara vaoshoitum ja kontakti saamine inimeste vahel raskem. Samas lähestikku suheldes kasutatakse lihtsamat sõnavara ja kontakti saavutamine inimeste vahel on lihtsam. Inimestevahelise suhtlusdistantsi kasvades väheneb isiku mõju ja samas kasvab põhjuslik käitumine ehk, siis muutub tähtsaks käsilolevatele asjadele pühendumine ja inimestevaheline mõju väheneb.

Ülekuulamisel inimese isiklik distants on olulise tähtsusega. Isikliku distantsi all tuleb mõista seda ruumi, mida inimene tajub isikliku alana, suheldes teiste inimestega. Mitte hoides distantsi isikuga, võidakse sellega üles näidata lugupidamatust teise isiku suhtes ja tuleb ette, et mõned isikud solvuvad distantsist mittekinnipidamise suhtes.

Ülekuulamisele mõeldes eristatakse inimesel kolme suhtlusala:

- intiimne ala ulatub umbes 45 cm kaugusele inimese ümber. Sellisel juhul on teise isiku mõju eriti tugev. Sellisel kaugusel hääled ja lõhnad mõjuvad eriti tugevalt. Intiimses alas toimival ülekuulamisel on vestluspartneritel tugev vastastikune mõju, nõudes vestluspartneritelt mõlemapoolset usaldust. Inimene võib kergesti ärritada juhul, kui teine inimene läheneb talle liialt

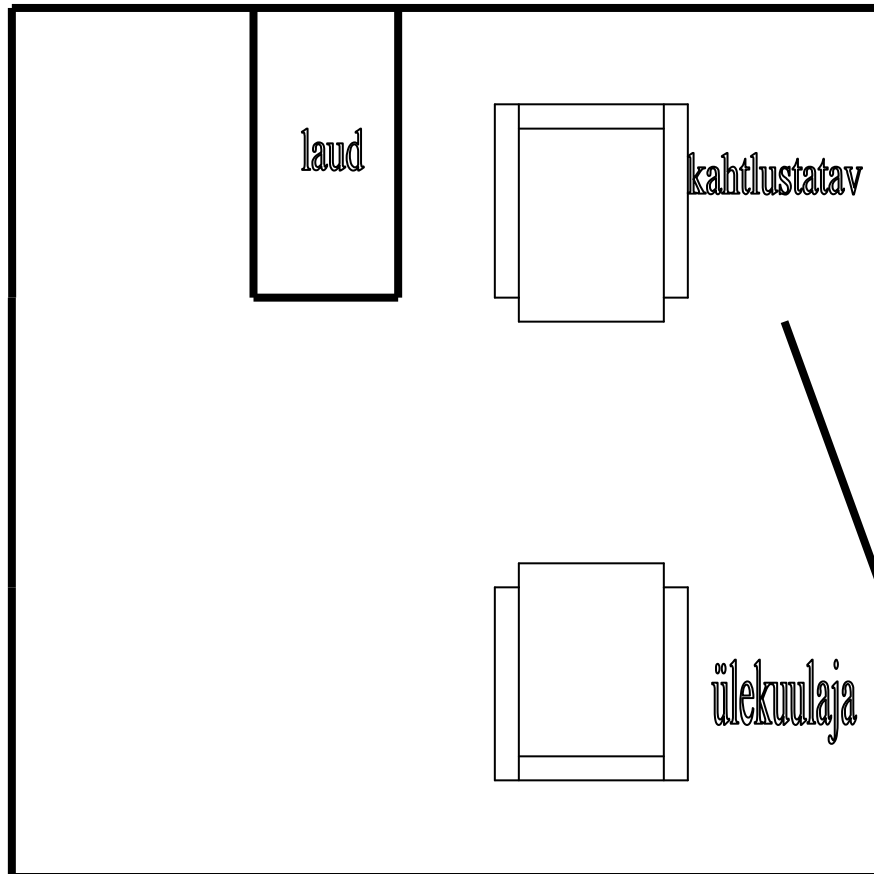

- isikliku ala puhul on ülekuulaja ja ülekuulatav teineteisele nii lähedal, et võivad vajadusel puudutada teineteist. Isiklik distants ulatub umbes 120cm kaugusele
- sotsiaalse- ehk vestlusala puhul on inimesed tavaliselt väljaspool puuteulatust. Nende vahel ei ole tavaliselt rohkem midagi kui lauanurk. Selliselt distantsilt toimival ülekuulamisel võib politseinik kummarduda kas ettepoole või siis nõjatuda tahapoole sõltuvalt vajadusest või hetkeolukorrast sõltuvalt. See ala on vahemikus 120 cm kuni 210 cm. Enamus ülekuulamisi toimub kas isiklikus alas või siis vestlusalas
- neile kolmele lisaks räägitakse veel avalikust alast mille puhul räägitakse näiteks grupiga, kuid see ei tule kõne alla kahe inimese vahelises vestluses (Ellonen 1996: 64-68).

Toolide paigutust ruumis käsitlevad oma raamatus „Criminal Interrogation and Confessions” Fred E. Inbau, John E. Reid, Joseph P. Buckley ja Brian C. Jayne. Uuriija ja kahtlusaluse tool peaksid paiknema üksteisest umbes 1,20-1,50 meetri kaugusel ja olema suunatud otse üksteise vastu ilma nendevahelise laua või muu objektita. Toolid peaksid olema tavalised, ilma ratasteta bürootoolid. Vahi all mitteviibiva kahtlusaluse ülekuulamise ajal peab kahtlusaluse tool olema asetatud nii, et tal on takistusteta juurdepääs uksele (vt joonist 5). Nii kahtlusalune kui ka uurija peaksid istuma sirge seljatoega toolil. Teist tüüpi toolid soodustavad lüüsi istumist või tagasinõjatumist ning sellised asendid on psühholoogiliselt ebasoovitavad. Kahtlusalune, kes on küsitlemise ajal liiga lõdvestunud, ei pruugi pöörata ülekuulajale piisavalt tähelepanu ja see loob soovimatu takistuse. Ka ülekuulaja jaoks ei ole tegu lõõgastumishetkega. Tema täielik tähelepanelikkus ja erksus on äärmiselt olulised. Kui vähegi võimalik, tuleb istumiskohad seada nii, et ülekuulaja ja kahtlusaluse silmad on samal kõrgusel. Kindlasti tuleb aga vältida madaldate esijalgade või muude kõrvalekalletega toole, mis sunnivad kahtlusaluse „alaväärsesse” asendisse või takistavad tal normaalselt oma kehaasendit muuta (Inbau 2001:58-59).

Selline ülekuulamisruum on küll sobiv kahe inimese vestluseks, kuid arvestades ülekuulamisprotokolli koostamisvajadusega/kohustusega, tuleb sellises ruumis ette näha ka töölaud ülekuulajale ja arvutikasutamise võimalus. Lisaks protokolli koostamisele tagab infotehnoloogia ka operatiivse informatsiooni sisetamise ja kasutamise võimaluse.

Joonis 5. Ülekuulamisruumi paigutus vahi all mitteviibiva kahtlusosaluse jaoks

2.3 Ülekuulamisruum või uurija tööruum

Kuna kriminaalasja eeluurimisel on väga oluline inimestega vestlemine, inimeste ülekuulamine, siis kerkib üles küsimus: kas kuulata isikut üle tööruumis või selleks spetsiaalselt kohandatud ülekuulamisruumis.

Põhja Politseiprefektuuris on juhtkonna poolt välja öeldud seisukoht, et reeglina ülekuulatavaid tööruumidesse ei tooda, inimesed tuleb üle kuulata ülekuulamisruumis. Päris tihti seda reeglit aga rikutakse ja inimene kuulatakse üle tööruumis. Lisaks puuduvad ka osades struktuuriüksustes ülekuulamisruumid ja sellisel juhul kuulatakse inimesed loomulikult üle ka tööruumides.

Ruumi valimisel on ülekuulaja esimeseks ülesandeks püüda vaadata ruumi ülekuulatava seisukohalt. Ruumi või muud ülekuulamiseks sobilikku kohta valides võiks ülekuulaja endale esitada järgnevad küsimused:

- ülestunnistus on vägagi isiklik ja eriline sündmus. Kas on tõenäoline, et piinliku kuriteo sooritanud inimene tunnistab oma teo üles – või kas ta üldse tahab sellest sündmusest rääkida – ükskõik kellega ja ükskõik kus kohas, pööramata tähelepanu kolmandatele isikutele
- kas tunnistaja suudab rääkida oma tähelepanekutest kui ülekuulamisruumis heliseb pidevalt telefon või kui ruumis käib keegi kogu aeg küsimas kedagi/midagi, katkestades tunnistaja meenutused
- kas vägivalla ohver suudab kurjategija tundemärke paremini meenutada kuriteopaigal või kuriteopaiga vahetus läheduses
- kas verepilastuse ohver räägib oma läbielamistest kui ükskõik kes ruumist möödamineja võib näha ruumi sisse
- kas kurjategija avanemisele aitab kaasa ebameldiv ülekuulamisruum
- kas seinal rippuva alasti naisterahva pildiga ruum aitab kaasa vägistamise ohvri ülestunnistusele

Kindlasti ei ole selline küsimustik lõplik, kuid näitab, milliste probleemidega tuleb ülekuulamisel arvestada. Ülekuulamisruumi õige valik on seega ülimalt oluline ülekuulamise õnnestumisele. Tähtis on, et ülekuulamine toimuks rahulikus õhkkonnas, ilma kolmandate isikute sekkumiseta ja nii, et ülekuulajal oleks silmside ülekuulatavaga.

Ülekuulamisruumis, kui sellises, viiakse maksimumini ülekuulaja kontrollivõimalus ruumis toimuva üle. Ülekuulamisruumis on võimalikult vähe mööblit ja see on suhteliselt minimalistlik ruum, mis on eriti sobilik kinnipeetavate jaoks. Samuti sobib see ideaalselt kui ülekuulatava liikumist peab piirama. Ülekuulatav on paigutatud ruumi nii, et

ülekuulajal on täielik ülevaade ülekuulatavast. Selline ülekuulamisruum võib aga piirata koostööd kahtlustatavaga või halvendada tunnistaja ülekuulamist, sest selline ruum annab ülekuulatavale signaali jälgimisest ja võimalikust süüst.

Uurija tööruum annab sageli palju paremaid võimalused ülekuulamiseks. Tööruum on alati mingil määral isiklik ja selline ruum annab esimesel hetkel ülekuulatavale informatsiooni ülekuulajast kui isikust ja samuti tema ametist. Tööruumi isiklikkus tekitab ülekuulatavas turvalisusetunde ja kergendab võõristust politseiniku ja ülekuulatava vahel. Turvatunne on positiivne nähe, sest juhul kui ülekuulatavat valdab hirmutunne, siis on tõenäolisem, et ülekuulatav keeldub koostööst ja ütlustest temale teadaolevate asjaolude kohta.

Enne ülekuulamise algust on siiski sobilik tööruum üle vaadata ja kontrollida kas ruum sobib ülekuulamiseks. Näiteks laual olevad asjasse mittepuutuvad paberid, fotod ja muud esemed või seintel olevad, endale tähelepanu tõmbavad esemed, võivad mõjuda negatiivselt ning mõjutada ülekuulamise tulemust, hajutades näiteks tähelepanu. Ülekuulatav hakkab huvituma laual ja seintel olevatest esemetest ja ei keskendu ülekuulamisele. Samuti seintel ripuvad eritüübilised võimusümbolid, nagu kokardid, mõõgad ja muud esemed võivad hirmutada ülekuulatavat ja toonitavad ülekuulamise ametlikkust.

On tähtis, et tööruum räägiks selgelt professionaalsusest ja oskustest ega ei oleks liialt isiklik. Mööbel ja tehnilised vahendid tuleb ümber paigutada mõeldes tulevasele ülekuulamisele ja selliselt, et ülekuulatav näiteks ei saaks istuda sellises kohas kust ülekuulatav jääb ülekuulajale märkamatuks. Halvasti paigutatud arvuti kuvar võib saada takistuseks kahepoolsele suhtlemisele.

Seega võiks mittekonfliktises olukorras, st kannatanu ja tunnistaja ülekuulamisel, kasutada ülekuulamisruumina uurija tööruumi, mis annab paremaid võimalused ülekuulamiseks, jättes ülekuulatavale ülekuulajast ja ka politseiorganisatsioonist positiivsema mulje. Minimalistlik ülekuulamisruum, mida on hea kasutada kahtlustatava ülekuulamiseks võib kannatanus ja tunnistajas tekitada võõristust, mis mõjutab kindlasti ülekuulamise käiku ja ka tulemust.

2.4 Jälgimisruumi sisseseadmisest

Raamatus „Criminal Interrogation and Confessions” Fred E. Inbau, John E. Reid, Joseph P. Buckley ja Brian C. Jayne räägivad, et kui olemasolevad ruumid ja ressursid seda võimaldavad, siis peaks ülekuulamisruumiga külgnema jälgimisruum. Teksti autorid soovivad väiksemat kõrval asuvat ruumi, mille seinas on "ühepoolne peegel" - klaastahvel, mida on keemiliselt töödeldud nii, et see võimaldab ise nähtamatuks jäädes vaadata võrdlemisi hämarast jälgimisruumist valgustatud ülekuulamisruumi. Aken peaks asuma külje peal, kahtlusalusest eemal (vt joonist 6), või vähemalt silmade kõrgusel, juhul kui see peab asuma kahtlusaluse ees.

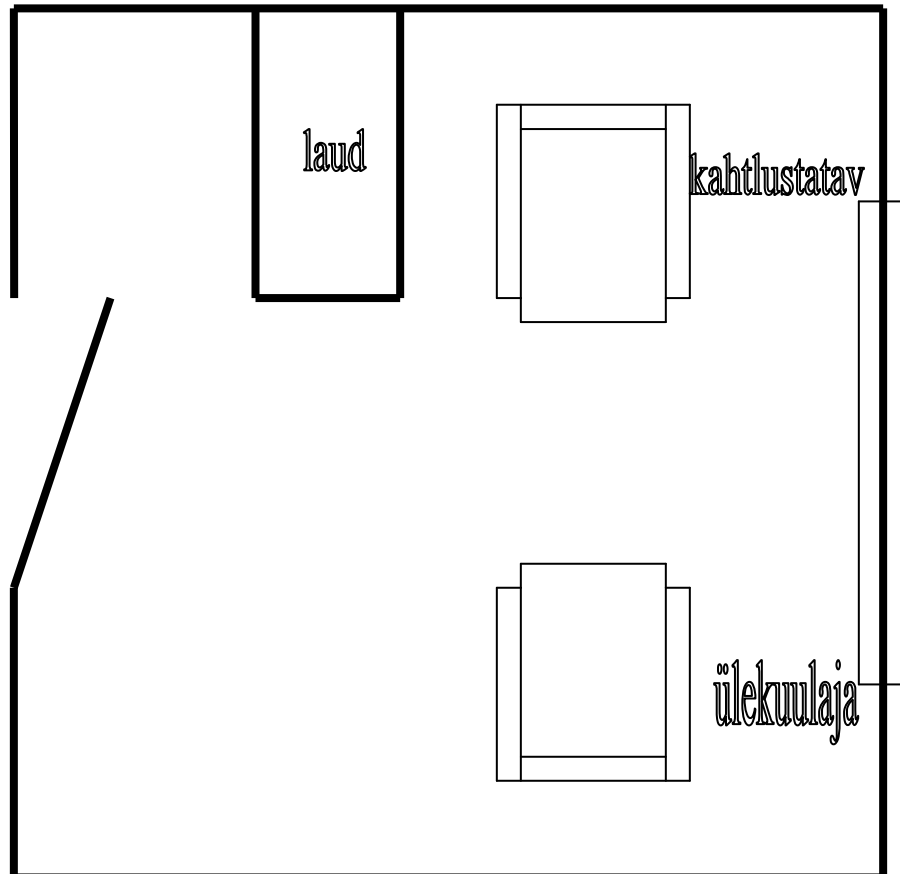
Ülekuulamisruum peab olema varustatud ka varjatud mikrofoniga, et jälgimisruumis olevad isikud võiksid ülekuulamisruumis toimuvat nii näha kui ka kuulda (kõigepealt tuleb aga uurida riiklikke ja kohalikke seadusi, et veenduda, ega "elektrooniline pealtkuulamine" pole keelatud).

Ülekuulamis- ja jälgimisruumi soovitatud viisil sisseseadmine võib olla mitmes suhtes märkimisväärselt kasulik:

- see annab uurijatele võimaluse jälgida ja kuulata ülekuulamist, säilitades samal ajal vajaliku privaatsuse
- teised uurijad, kes peavad end hilisemaks tööks ette valmistama, saavad hinnata kahtlusaluse käitumise sümptomeid
- juhul, kui kahtlusalune on naine, võib jälgimisruumis asuda naispolitseinik või muu naisisik, kes on menetluse tunnistaja võimalike valesüüdistuste vältimiseks uurijapoolse väärkäitumise kohta. Selliste tunnistajate, olgu siis meeste või naiste juuresolek on kasulik ka teistsugustes olukordades, et vältida valesüüdistusi uurijapoolse füüsilise väärkohtlemise, ähvarduste või lubaduste kohta
- kui kahtlusalune on üksinda ülekuulamisruumi jäetud, siis on võimalik teda jälgida, et hoida ära põgenemine või ka enesetapukatse, mis on küll väga ebatõenäoline. Lisaks võib

jälgimisruumi peegelaken takistada vägivaldsel kahtlusalusel uurijale füüsilisi vigastusi tekitada

Joonis 6. Ülekuulamisruumi paigutus vahi all viibiva kahtlusaluse jaoks.

Kuigi viimane võimalus on vähetõenäoline, võib see siiski juhtuda, nagu ilmneb järgmisest juhtumist: noor, õelaimeline, mitmes vägistamises kahtlustatu, keda hakati üle kuulama, soovis veidi toitu, öeldes, et ta ei ole pärast kinnipidamist söönud. Talle toodi süüa ning samuti vastavalt tema soovile (ja nagu hilisemad sündmused näitasid, ebasoovitavalt) pudel vett. Pärast seda, kui tal lubati üksi süüa ja juua, nähti kahtlusalust seismas ülekuulamisruumi ukse kõrval, pudel ülestõstetud käes, ilmselge eesmärgiga lüüa sellega sisenevat uurijat vastu pead. Jälgija tormas jälgimisruumist välja ja hoiatas uurijat ähvardavast ohust. Pärast seda, kui uurija oli sihilikult sisenemisega viivitanud, nähti kahtlusalust maha istumas, mille peale uurija sisenes ning eemaldas kiiresti, kuid

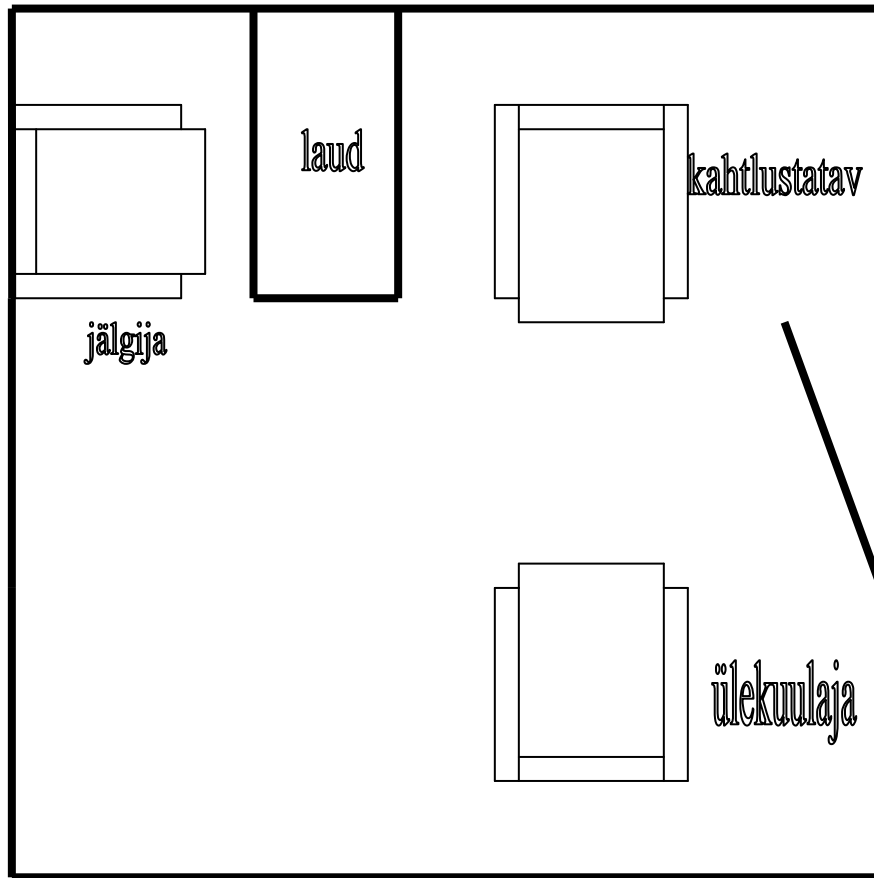
diskreetselt veepudeli, ilma selle kohta midagi ütlemata. Sellele järgnenud ülekuulamine lõppes mitme vägistamise ülestunnistamisega lisaks neile, mille puhul kahtlusaluse süü oli eelnevalt kindlaks tehtud.

Kirjeldatud tüüpi jälgimisruumi teist kasutamisevõimalust illustreerib järgmine juhtum. Kahte laotöölist kahtlustati firmalt rehvide varastamises. Eraldi läbi viidud ülekuulamiste ajal viitas süüdiõlekule nende käitumine. Kuid kumbki neist ei öelnud midagi inkrimineerivat, ka mitte pärast ülekuulamist. Seega otsustati panna nad koos ülekuulamisruumi ja jälgida, mis juhtuma hakkab. Kohe asetati üks neist sõrme huultele, andes märku, et tuleb vaikida. Selle žesti nägemise järel kõrvaldas uurija märku andnud kahtlusaluse ruumist ja ütles talle, et tema inkrimineerivat käitumist nähti kõrvalolevast ruumist läbi peegelakna. Seejärel tunnistas ta üles ning kui teisele kahtlusalusele anti sündmuste sellisest arengust teada, tunnistas ka tema üles oma osaluse varguses. Samasugust protseduuri võib kasutada ka teistsugustes olukordades.

Näiteks ühe juhtumi puhul, mil uurija oli edutult küsitlenud mõrvas kahtlustavat meest, otsustati süüdiõend, et mehe ülekuulamise ajal politseijaoskonnas viibinud naine oli tema süüst teadlik. Otsustati saata ta ruumi, kus viibis tema mees, ning veidi oodata. Eesmärgiks oli jälgida, kuidas nad sellises olukorras reageerivad. Uurija arvas, et kui naine tegelikult usuks tema süütust, siis oleks ta väga endast väljas ning väljendaks käitumise ja sõnadega oma muret. Kui ta teaks, et mees on süüdi, siis oleks ta ilmselt pigem passiivne ja sosistaks midagi mehele või annaks žestiga märku vaikimist jätkata. Juhtunu kinnitas uurija esialgset arvamust ja seda kasutati ka mehe ülestunnistuse saamiseks.

Nagu varem öeldud, on mõningatel juhtudel vajalik kolmanda isiku juuresolek ülekuulamisruumis jälgimisruumi puudumise tõttu või mingil muul põhjusel. Mõningates ilma jälgimisruumita politseijaoskondades rakendatakse samasugust praktikat, eriti kui naiskahtlusalune on ebameeldiva iseloomuga ja võib esitada politseiuurijale valesüüdistuse seksuaalsete lähenemiskatsete tegemises. Mõnede riikide põhiseadus sätestab, et alaealist kahtlusalust võib üle kuulata ainult vanema või hooldaja juuresolekul. Kõigil sellistel juhtudel tuleb kolmas osapool paigutada istuma ruumi tagaossa kahtlusaluse poolele (vt joonis 7).

Joonis 7. Ülekuulamisruumi paigutus juuresviibiva jälgijaga kahtlusaluse jaoks

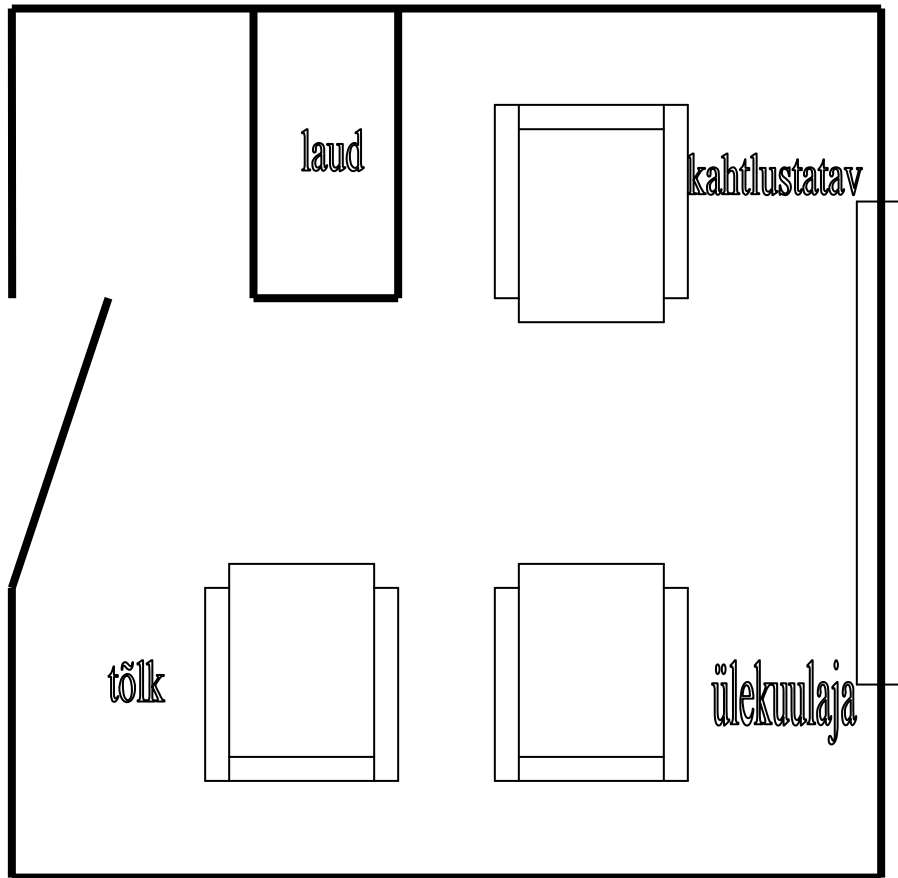

Kui ülekuulamise juures peab abiks olema tõlk, siis peab ta istuma uurijaga kõrvuti, kusjuures viimane peab olema otse kahtlusaluse vastas (vt joonis 8).

Tuginedes eelpool toodud juhiste, on selge, et kahtlusaluse enda kodu või kontor on ülekuulamiseks ebasobiv. Seetõttu on soovitatav vältida ülekuulamist kahtlusaluse elu- või töökohas. Vahi all mitteviibivat kahtlusalust, kes keeldub vabatahtlikult politseijaoskonda tulemast, võib veenda kohtuma uurijaga neutraalses kohas, näiteks ülekuulamise läbiviimiseks ja võimalikuks küsitlemiseks üüritud koosolekuruumis (Inbau 2001:59-64).

Joonis 8. Ülekuulamisruumi paigutus tõlgiga kahtlusaluse jaoks

Samas ei pea tingimata kulutama liigselt ressursi ja ehitama ülekuulamisruumid koos jälgimisruumiga. Näiteks võimaldab kaamera paigaldamine ülekuulamisruumi luua analoogilise situatsiooni jälgimisruumiga ja jälgija ei pea isegi asuma samas hoones.

2.5 Värvid ruumis ja nende mõju

Oleme kõik kindlasti kogenud, kuidas üks või teine värvitoon meid mõjutab ja sama ruum eri värvitoonis mõjub kas soojalt või külmalt, suurendab või vähendab ruumi visuaalselt. Anne Toomela on oma artiklis „Värvide mõju ruumis” käsitletud toone lähemalt.

Värvused toimivad kas pärssivatena või ergutavatena. Näiteks punane ja kollane mõjuvad hoopis ergutavamalt kui turvatunnet tekitav ja reaktsioone pärssiv tumesinine, vähemalt

Põhjamaades arvatakse nõnda. Värvuste tunnetamine on ülimalt individuaalne ja sõltub paljudest teguritest.

Ruumikujunduses tuleb meeles pidada valge ja veel vähemalt nelja tugeva värvuse väljakujunenud tajumist. Nendeks värvusteks on punane, sinine, roheline ja kollane.

Punane aktiveerib eneseusaldust, stimuleerib töötegemist, mõjub ergutavalt nagu tass kanget kohvi. Liigkasutamisel on väsitav ja närviliseks tegev. Kes on ise tugev, jõuline isiksus - sellele võib punane värvus mõjuda tugevust lisavana. Punast loetakse eneseusalduse värvuseks. Punase värvuse mõju on kaval kasutada ruumides, kus on vaja hajutada tähelepanu ning leevendada tegevuse monotoonsust. Ei tohi unustada, et erksast, domineerivalt punase värvusega ruumist kiirustab klient kiiresti edasi ja tunneb end agressiivselt meelestatuna. Punast kasutatakse hoiatusvärvusena ja tähelepanu hõivamiseks. Kollase värvuse lisamine punasele lähendab seda põhivärvile kollasele ja muudab punase vähem agressiivseks. Mida rohkem kollast lisada, seda oranžim ja rahulikum on punane. Punane värvus on sünge ja pimedada ruumi elustamisvärvina alati omal kohal, aga ärge pange seda domineerima.

Sinisel nii nagu punasel värvusel on suur hulk varjundeid - alates helesinisest, milles on tunnetatav intellekti arengu kõrgeim aste kuni tumesiniseni, mis toimib sümbolvärvusena igavikule. Sinine on füüsilist pinget lõõgastav värvus ning reguleerib hingamist ja südame rütmi. Helesinine värvus rahustab ja ravib. Sinine valgus ja sinine ruum aitavad ületöötamise korral lõõgastuda ja jahutavad kuumal suvepäeval. Helesinine toon suunab inimest rahulikult edasi liikuma ja taltsutab energiasööstu.

Roheline on tasakaalu keskpunkt spektris - värvus soojade ja külmade toonide vahel. See on looduse värv ja sobib oivaliselt silmadele puhkamiseks ja loob tunde kevadvärskusest ja noorusest. Roheline on staatiline värvus, kuna see on segu erksast kollasest ja rahustavast sinisest. Selle värvusel ei ole seestpoolt välja mõjuvat kineetilist energiat ja ta mõjub seetõttu inimesele rahustavalt. Rahustab närvisüsteemi, kiirendab tajumist ja teravdab nägemist. Helerohelisega liialdamine ei ole nii ohtlik kui on liialdamine rohelise tumedate toonidega. Tumeroheline värvus (kuuseroheline, mereroheline) väikeses, madalas ruumis ja suurel pinnal muudab ruumi isikupäratuks ja passiivseks ning vajab kindlasti elustamiseks erutusvärvusi. Ruumidele värvuste sobitamisel püüdke kasutada suurtel pindadel helerohelist ja tumerohelist ainult üksikute detailide rõhutamisel. Paljud

inimesed ei suuda kaua viibida tumerohelises toas. Aga süngeks ja madalaks muudab tumeroheline värv ruumi küll ja liialdada sellega ei soovita.

Kollast loetakse päikese värvuseks ja see on kõige eredam spektri värv, lähenedes suurele valgusele. Kollane kehastab mõistust ning stimuleerib teadmishimu. Kollane spektrivärvus kaunistab ja küllastab, aitab vabaneda muredest ja soodustab head töömeeleolu. Kollased lilled interjööris elustavad pruuni mööblit ja aitavad sünget ruumi muuta päikeselisemaks ja soojemaks. Kollast kutsutakse varjudeta värvuseks. Koos terava rohelinega mõjub kahvatukollane mürgiselt.

Valge kui kõigi värvuste algallikas on päikesevalgus - spektrivärvuste kogum ehk valge valgus. Kuna valge on kõigi värvuste kogum, leidub selles kõigi värvuste koosmõju ja täius. Erinevad kultuurid suhtuvad must-valgesse erinevalt. Valget loetakse kõige külmemaks värviks. Vastupidiselt kõike neelavale mustale, peegeldab valge endast eemale teiste värvuste kiirguse ja soojuse. Inimene ihkab valge värvi puhastava jõu poole, kuid ei suuda elada ja pidevalt töötada steriilses valges keskkonnas. Valge tuba, valge mööbel ja valged tekstiilid ja kogu tulemus meenutab Lumekuninganna lossi. Valged seinad ja erivärvi mööbel - mõjuvad koos väga hästi ja ruum on suur ning puhas. (<http://sekretar.ee/35930art/>)

Anne Oja oma artiklis „Kontoriruumi värvid mõjutavad töövõimet” refereerib aastaid värvusteraapiaga tegelenud kultuuriülikooli õppejõudu Milvi Tedremaad kes ütleb, et ainult see, kes on tuttav värvide omaduste ja nende mõjuga, võib värve kasutada eesmärgipäraselt. Inimene allub kõikjal värvide mõjule, ka tööl.

Hoolimata ettevõtete agressiivsest strateegiast, on kontorid enamasti ikka ühtmoodi hallid. Ning kontoritöötajad võitlevad tööpäeva lõppu oodates unega või närivad üksteise kallal, või katkuvad ahastusest juukseid.

Initsiatiivipuuduse, pingeliste suhete ning depressiooni taga seisavad ühe olulise põhjusena töökeskkonna värvid. Üldtunnustatud maitsekateks värvideks peetakse Eestis nii riietuses, kodukujunduses kui kontorisustuses valget, halli, musta, beezhi ja pruuni.

Must, pruun ja hall tekitavad loidust, apaatiat, ängistust ja väsimust ning loovad ümbritseva suhtes negatiivse hoiaku. Töövõimet halvavat pruuni nimetatakse ka

taandarengu värviks. Valge kasutamine ruumides on õigustatud vaid juhul, kui selle abil neutraliseeritakse kontrasti kahe agressiivsema värvi vahel. Visuaalselt tähendab valge tühjust. Tõusev teadus värvusteraapia seevastu tunnistab vaid vikerkaarevärve, milleks on lilla, sinine, roheline, kollane, oranž ja punane. Kolmele esimesele omistavad uuringud rahustava ning kolmele viimasele stimuleeriva, erutava toime. Tööruumidesse sobivad kõige paremini sinised toonid, mis alandavad vererõhku ning soodustavad ratsionaalset mõtlemist (<http://sekretar.ee/35935art/>)

Kuna ülekuulamine peab toimuma eelkõige rahulikus keskkonnas, siis võiks nii tööruumide juures kui ka ülekuulamisruumide juures kasutada eelkõige sinist tooni, mis oma olemuselt rahustab ja samas soodustab ka ratsionaalset mõtlemist. Stimuleeriva toimega värvid võivad pingelises ja närvesöövas situatsioonis aga mõjuda ettearvamatult ning mõjutada seetõttu ka ülekuulamise käiku.

3. OLEMASOLEVAD ÜLEKUULAMISRUUMID JA NENDE FUNKTSIONAALNE SOBILIKKUS

3.1 Üldist

Põhja Politseiprefektuuri koosseisu kuulub kuus politseiosakonda: Põhja Politseiosakond, Lõuna Politseiosakond, Ida Politseiosakond, Kesklinna Politseiosakond, Ida-Harju Politseiosakond ja Lääne-Harju Politseiosakond.

Käesoleval ajal reguleerib ülekuulamisruumile esitatavaid nõudeid Politseipeadirektori käskkiri 05.12.2001 „Politseihoone ehitustehnilised nõuded”.

Põhinõuded Politseihoone projekteerimisel on:

- turvalisus, et välistada kõrvaliste isikute pääs maja suletud tsooni
- ruumikus ja avarus, et erinevad allüksused saaksid segamatult töötada
- mugavus, et ruumid vastaksid kasutusotstarbele ja oleksid paigutatud otstarbekalt.

Ühe osana käsitleb käskkiri „Politseihoone ehitustehnilised nõuded” ülekuulamisruumi.

Ülekuulamisruum:

- 1) Kasutuseesmärk: politseiasutusse toodud või kutsutud isikute ülekuulamine
- 2) Asetus: tagatud juurdepääs ajutise kinnipidamise kambritest ja kriminaaltalitusest
- 3) Konstruktsioon: bürooruum
- 4) Pindala: 8-15m²
- 5) Avad: välimised ja sisemised aknaklaasid on tugevdatud turvaklaasid (klass B, DIN 52290 osa 3). Välisaknal on trellid. Ukstes on turvaklaasist aken, mis võimaldab jälgida ruumis toimuvat
- 6) Lukustus: turvalukk.
- 7) Valgustus: erinõudeid ei ole
- 8) Heliisolatsioon: kõik seinad on helikindlad, täielik summutus. Mobiiltelefoni levi peab olema välistatud
- 9) Pinnakatted: vastupidavad ja kergesti hooldatavad.
- 10) Sanitaarseadmed: ruumi ventilatsioon peab vastama suitsetamisruumi nõuetele.

- 11) Side: telefon, häirenupp, valgussignaal, mis näitab, et ruum on hõivatud, arvuti ja elektripesad, valvekaamera.
- 12) Sisustus: töölaud, töötool, 1-3 klienditooli. Mööbel on statsionaarselt kinnitatud. Võimaluse korral on toolid ja laud paigutatud nii, et ruumis olijad istuksid küljega või näoga ukse poole, et koridorist oleks näha kõik ruumis toimuv (Vask 2001: 12-13).

Käskkirjas toodud nõudete koostamisel on ilmselt eelkõige lähtunud turvalisuse nõuetest kui taktikasoovitustest ülekuulamise läbiviimisel. Sellisel kujul komplekteeritud ülekuulamisruum annab selge signaali kahtlustusest ja usaldamatusest ja ei aita kaasa avatud suhtlemisele. Sellises ruumis ei tohiks üle kuulata kannatanut ega tunnistajat.

Ülekuulamisruumid on olemas uuemates Põhja Politseiprefektuuri hoonetes kuid puuduvad Põhja Politseiosakonnas, Ida- ja Lääne Harju Politseiosakondades. Nendes osakondades kasutatakse ülekuulamiste läbiviimisel tööruume.

3.2 Ülekuulamisruumid Kesklinna Politseiosakonna hoones

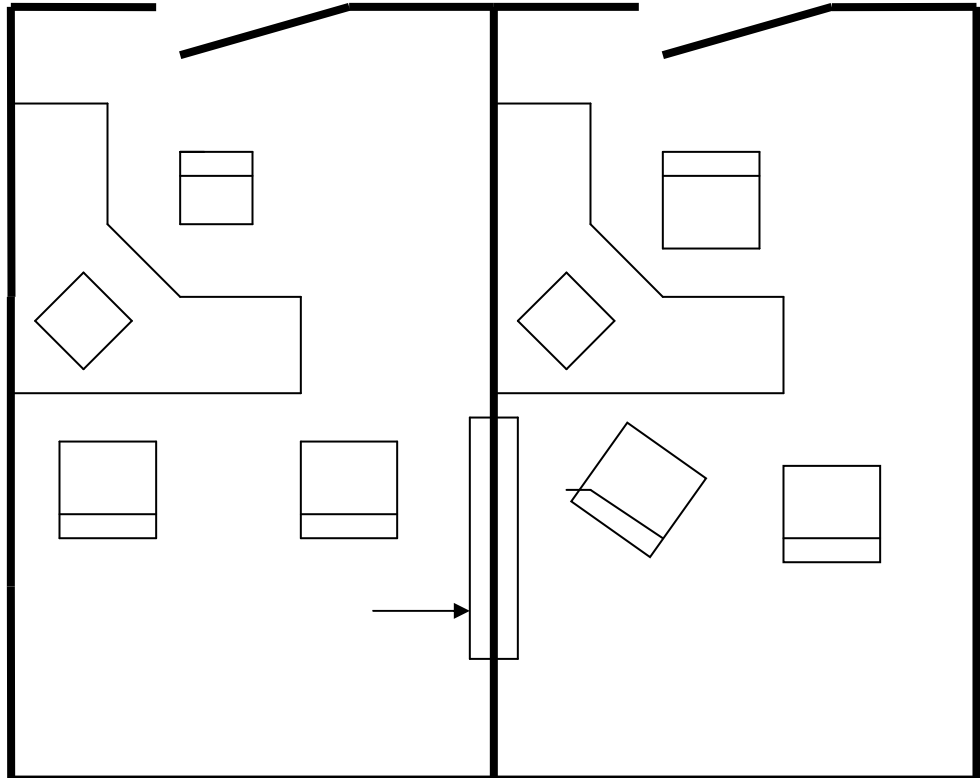
Kesklinna Politseiosakond asub Tallinnas, Pärnu mnt 11. Hoone on 1990 aastate lõpus täielikult renoveeritud. Hoone esimesel ja teisel korrusel asub konstaabliteenistus ja kolmandal, neljandal ja viiendal kriminaalpolitsei ja juhtkond. Hoones on kokku üksteist ülekuulamisruumi.

Esimesel korrusel on kaks ülekuulamisruumi, teisel, kolmandal ja neljandal korrusel on igal korrusel kolm ülekuulamisruumi.

Ülekuulamisruumid on mõõtudega 2150*4000*2500(h) ja ruumidel puuduvad aknad. Ruumid on värvitud seintega helekollakas toonis. Ülekuulamisruumis on kirjutuslaud, arvuti protokollide koostamiseks ja kaks kuni kolm tooli. Toolid on riidest kattega, seljatoega, ilma käsitagedeta, jalgadel kontoritoolid (vt joonis 9).

Joonis 9. Ülekuulamisruum Kesklinna Politseiosakonnas

Joonistel 9 ja 10 on tähistatud numbritega 1 – töölaud, 2 – arvuti, 3 – tool, 4 - klaasaken

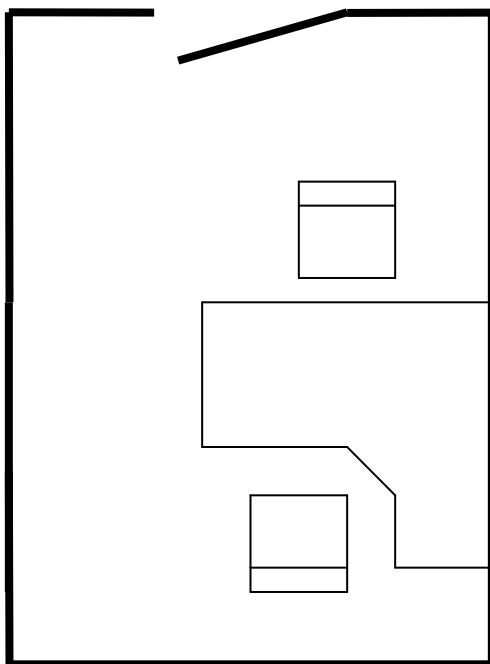
3.3 Ülekuulamisruumid Ida Politseiosakonna hoones

Ida Politseiosakond asub Tallinnas, Vikerlase 14. Hoone on uus ja kaasaegne. Ülekuulamisruumid asuvad kahekorruselise hoone I korrusel ja ülekuulamisruume on kokku 18 (vt joonis 11). Ülekuulamisruumid on mõõtudega 2,3*3,5*4(h). Ülekuulamisruumide seinte viimistlemisel on kasutatud helehalli tooni. Aken olemas ainult alaealiste ülekuulamisruumil. Ruumid on varustatud kirjutuslauaga ja 2-4 metalljalgadel seljatoega tooliga. Ruumides on olemas valgustus ja ventilatsioon. Kuigi ruumides on olemas arvutivalmidus, siis arvutid ruumides puuduvad. Eraldi on olemas alaealiste ülekuulamisruum, mis erineb teistest ülekuulamisruumidest mõõtudel ja on suurem 4,2*5m. Ruumil olemas aken tänavale ja ruumi sisustamisel on kasutatud rohkem mööblit (diivan ja 2 kappi).

Ülekuulamistubadena on kasutatavad ka 2 äratundmiseks esitamise ruumi, kokku 4 ruumi.

Joonis 11. Ülekuulamisruum Ida Politseiosakonnas

Joonisel 11 numbritega tähistatud 1 – töölaud, 2 - tool

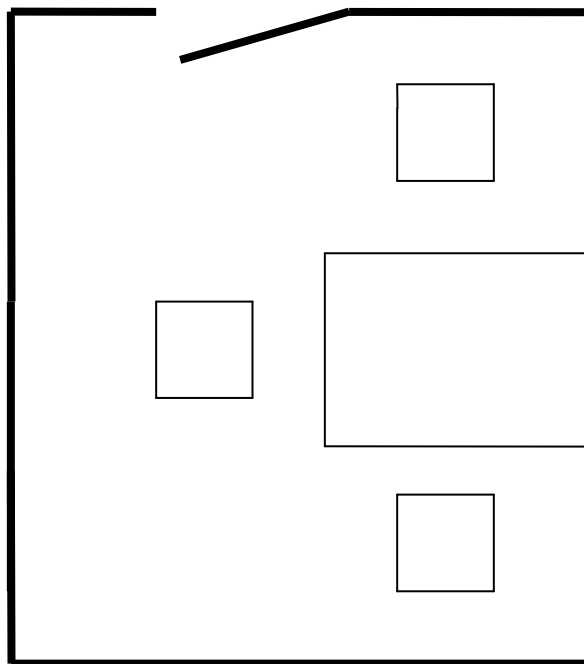
Kuna ruumides puuduvad arvutid, puudub võimalus arvutis protokolle koostada, siis jäi mulje, et ega ruume eriti ei kasutata ja uurimistoimingute läbiviimiseks kasutatakse tööruume. Minu osakonnas viibimise hetkel ühtegi ülekuulamistuba ei kasutatud. Hea, et mööbel ruumis ei ole statsionaarselt kinnitatud, kuid hall ja ilma akendeta ruumid mõjuvad igavalt ja tekitavad apaatiat.

3.4 Ülekuulamisruumid Põhja Politseiprefektuuri hoones

Põhja Politseiprefektuuri hoone asub Tallinnas, Pärnu mnt 139. Hoone on 3 aastat tagasi renoveeritud ja ehitatud ümber Kalevi kommivabriku tööstushoonest. Hoonel on viis korrust. Hoone esimesel korrusel asuvad kaksteist ülekuulamisruumi (vt joonis 12). Neist kaheteistkümnest on seitse ülekuulamisruumi varustatud arvuti ja printeriga. Ruumid on mõõtmetega 2,6*3,0*2,9(h)m. Ruumid on ehitatud kergest konstruktsioonist ja viimistletud helehallide seinapaneelidega. Ülekuulamisruumides on sisustatud kolme põrandakülge kinnitatud metalljalgadel taburetiga ja lauaga. Ülekuulamisruumides, kus on arvuti kasutamise võimalus, on arvuti kuvar „uputatud” laua sisse. See tagab hea ülevaate

inimesest sest vahepeal pole midagi segavat. Miinuseks on see, et tekst, mis arvutiekraanil jookseb, on nähtav ka ülekuulatavale. Ruumis on valgustus ja ventilatsioon. Pikemal viibimisel sellises ruumis 1 tund ja kauem muutub ruum umbseks, ka hakkab häirima müra, mida tekitab arvuti ja ventilatsioon. Kaks ruumi on kasutatavad äratundmiseks, ühendatuna klaasseinaga.

Joonis 12. Ülekuulamisruum Põhja Politseiprefektuuri hoones

Joonisel 12 numbritaega tähistatud 1 – töölaud, 2 – tool

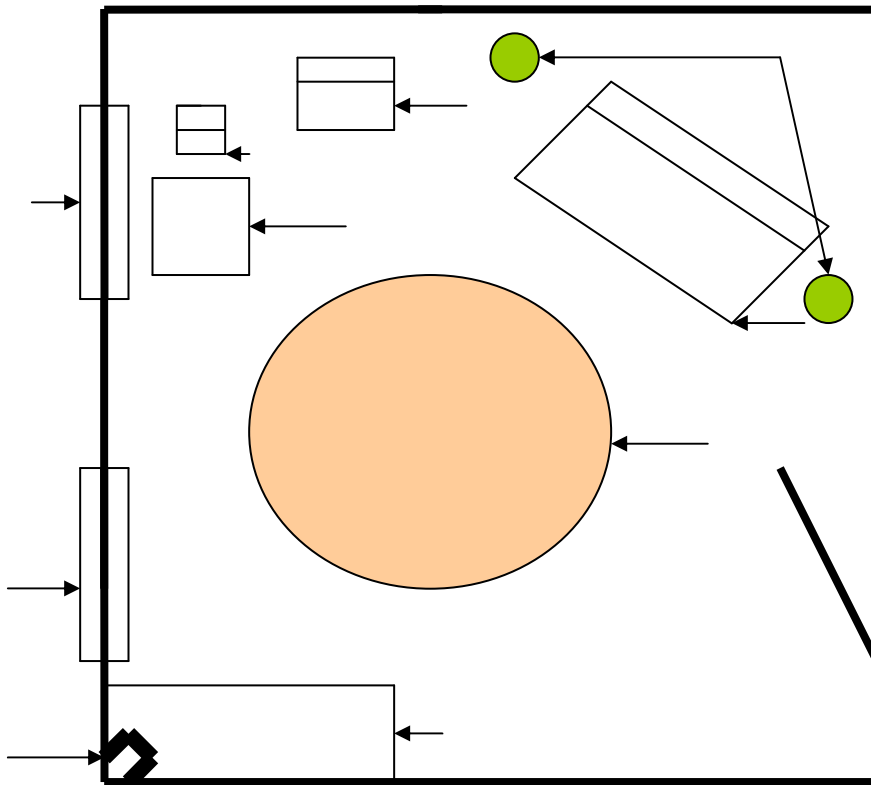
Kuna mööbel on kinnitatud statsionaarselt, siis puudub ruumis võimalus toole ja lauda nihutada, mis muudab töötegemise sellises ruumis ebameeldivaks. Ebameeldivust võimendab ka hall seinte toon, mis tekitab apaatiat ja loidust.

3.5 Ülekuulamisruumid Lõuna Politseiosakonna hoones

Lõuna Politseiosakond asub Tallinnas, Rahumäe tee 6. Hoone on uus ja kaasaegne. Ülekuulamisruumid asuvad hoone II korrusel, mida on kokku 10. Ülekuulamisruumid on mõõtudega 2,9*3,9*2,6(h)m. Ülekuulamisruumide seinte viimistlemisel on kasutatud helesinist tooni. Ülekuulamisruumil on 1,4m kõrgusel aken mõõtudega 1,3*1,3m.

Ülekuulamisruumid on varustatud kirjutuslaua ja 2-4 metalljalgadel tooliga. Ruumid on osaliselt varustatud arvutitega. Lõuna Politseiosakonnaga ühes hoones III korrusel asub ka Kriminaalosakonna Lastekaitsetalitus kes tegeleb alla 14 aastaste laste füüsilise ja seksuaalse väärkohtlemise juhtumitega ning kelle kasutuses on spetsiaalselt laste ülekuulamiseks mõeldud ruum. Ruum on mõõtudega 4,5*4,3*2,5(h)m. Ruumi seinte viimistlemisel on kasutatud helehalli värvi. Ruumil on 2 akent ja akende ees on kardinad. Ruumis on rohkelt mänguasju ja nukke. Ruumi sisustamisel on vaeva nähtud ja püütud ruumist kujundada kohta kus laps tunneks ennast turvaliselt ja koduselt. Selleks on

Joonis 13. Ülekuulamisruum Lastekaitsetalituses.

kasutatud erinevaid sisekujunduselemente (toataimed, eakohane mugav mööbel, kardinad akende ees, vaip põrandal jne), püütud leida parim võimalus mööbli paigutamisel ja eakohase mööbli soetamisel. Väga väikestele lastele on olemas eraldi laud koos selle

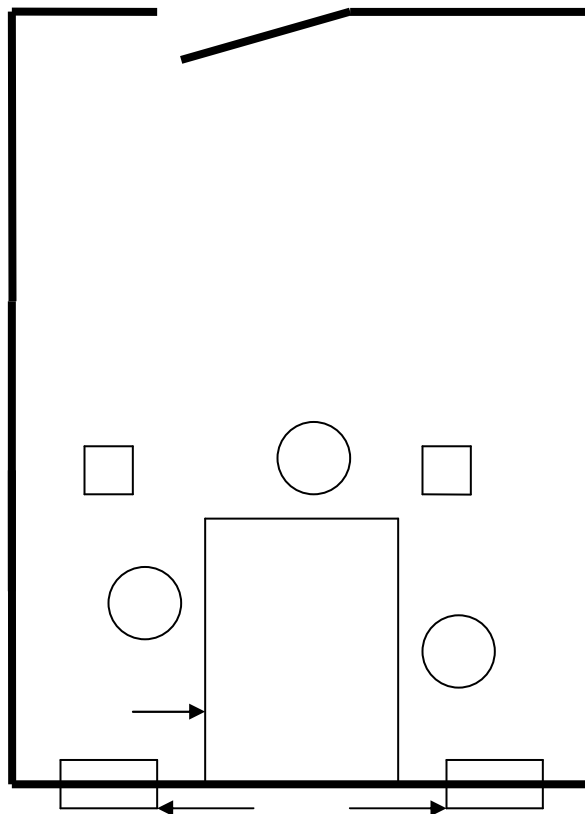
juurde kuuluva tooliga. Tagaseinas riulite kohal on olemas ka kaamera, mis jälgib ja salvestab ruumis toimuvat. Kaamera juhtimise- ja salvestusruum asub sama hoone esimesel korrusel.

Joonisel 13 on numbritega tähistatud 1 – kaamera, 2 – aknad, 3 – tool, 4 – laud, 5 – diivan, 6 – toatamied, 7 – vaip.

3.6 Ülekuulamisruumid Arestimaja hoones

Arestimaja asub Tallinnas, Rahumäe tee 6 olevas hoones. Arestimajas on uurimistoimingute läbiviimiseks olemas ka ülekuulamisruumid 5 tk.

Joonis 14. Ülekuulamisruum arestimajas.

Joonisel 14 on numbritega tähistatud: 1 – töölaud, 2 – tool, 3 – aken

Ülekuulamisruum on arestimajas mõõtudega 4,7*2,8*3(h)m. Ruumil on välisseinas 1,85m kõrgusel 2 trellitatud akent. Ülekuulamisruumide seinte viimistlemisel on kasutatud helekollast tooni. Ruumis on välisseinast laud mõõtudega 0,7*1,5m ja põranda külge on kinnitatud 5 metalltooli diameetriga 30-33cm. Koridoripoolses seinas on puidust riidenagi üleriie riputamiseks.

Ruumis on olemas telefon ühenduse saamiseks korrapidajaga, valgustus ja sundventilatsioon. Arvuti küll puudub, aga olemas arvutivalmidus ja sülearvutit ning flopiketast kasutades saab arestimaja kontoripoolel protokolle ka välja trükkida.

Kuna Arestimajas viibivad isikud on kas kahtlustatavana kuriteos kinni peetud või vahistatud, siis Arestimaja ülekuulamisruumis on eelkõige taotletud turvalise õhkkonna loomist ja seetõttu on arusaadav ka mööbli statsionaarne kinnitamine. Toolide arv annab võimaluse valida ülekuulamisel nii endale, kui ka ülekuulatavale istekoht. Seinte kollakas toon mõjub pigem ülekuulamist stimuleerivalt.

3.7 Ülekuulamisruumide funktsionaalne sobilikkus

Lõputöö kirjutamise ajal vestlesin mõningate otsustusprotsessis olnud isikutega ja selgus, et ruumide sisustamisel ülekuulamisruumina ei ole olnud mingisugust kava/plaani vaid ülekuulamisruumide sisustamine käis nn töö käigus. Politseiametis ja Põhja Politseiprefektuuris on olemas ainult osaliselt hoonete ja ruumide joonised.

Milline aga võiks siis olla ülekuulamisruum? Ülekuulamisruum peaks arvestama nii füüsilise kui ka psüühilise keskkonna nõuetega. Ruumi mõõtmed võiksid olla sellised, et lisaks ülekuulajale ja ülekuulatavale peaks ülekuulamisruumi mahtuma veel advokaat, tõlk ja veel 1-2 inimest. Ruumi mõõtmete leidmisel tuleb aga lähtuda inimese isiklikust ruumist, privaatsusest ja suhtlemisdistantsist. Samas ei pea kõik ruumid olema standartsete mõõtmetega aga vastavalt uurimistoimingule kaasatud inimeste arvust võiks valida ka sobiliku ruumi. Seega kui ülekuulamisele on kaasatud rohkem inimesi, siis võiks ka ruum olla suurem/avaram. Hea mõte tundub olevat jälgimisruum, kust saab täiendavalt jälgida ülekuulamise käiku. Samas annab see ülekuulajale ka täiendava turvalisuse tunde, sest seina taga ollakse kursis ülekuulamisruumis toimuvaga. Samas võib jälgimisruumi asemel kasutada ka jälgimist kaamera vahendusel.

Ülekuulamisruumi ja ka tööruumi värvilahendus peaks vastama töö iseloomule ja olema vastavalt vajadusele kas rahustava või siis stimuleeriva toimega. Mingil juhul ei tohiks kasutada värve mis mõjuvad loidust, apaatiat ja väsimust tekitavalt ning kujundavad

ümbritseva suhtes pigem negatiivset hoiakut. Lõuna PO ülekuulamisruumides oli kasutusel sinine värvitoon mis alandab niigi stressirohkes töös vererõhku ja soodustab ratsionaalset mõtlemist.

Valgustus ja ventilatsioon peavad vastama tervishoiu nõuetele. Kui aga sellises ruumis viibib isegi kaks ja rohkem inimest ja ülekuulamine kestab kauem kui 30 minutit, siis paratamatult tarbitakse ära kogu ruumis olev hingatav õhk ning pikapeale muutub sellises ruumis viibimine ebameeldivaks ja isegi piinavaks. Praktikas olen ma kasutanud sellist lahendust, et avan ruumi ukse, mis tagab värske õhu juurdepääsu. Ideaalis võiks aga sellistel ruumidel alla kas täiendav ventilatsioon, või siis välisseinas saaks kasutada avatavaid aknaid, et ruumi saaks tuulutada. Akende kõrgus võiks olla kõrgemal kui istuva inimese vaatepiir. Seeline lahendus tagab värske õhu juurdepääsu aga kindlustab selle, et ülekuulatavat ei hakkaks segama väljas toimuv ja ta saaks keskenduda ülekuulamisele.

Samuti on väikeste ja kinniste ruumide puuduseks müra. Sellist müra võib jagada kaheks, ruumisisene müra ja ruumiväline müra. Viibides mõõtmelt väikeses kinnises ruumis ei taju me esimesel hetkel ruumisest müra mida tekitab ventilatsioon ja arvuti. Kindlasti vastab selline müra ka tervishoiu nõuetele. Kuid jällegi viibides sellises kinnises ruumis hakkab selline müra varem või hiljem avaldama oma negatiivset mõju ja just väsimuse ja loiduse näol. Mis saab aga ülekuulamisest mida viib läbi väsinud ja apaatne ülekuulaja? Väline müra mis kostab üldkasutatavast koridorist ei ole küll nii väsitav aga tal on emotsionaalne toime. Millise mulje jätaavad kannatanule, tunnistajale, kahtlustatavale koridorist kostvad pidevad hõiked ja naerupahvakud. Kas saab sellisel juhul rääkida tõsisest töössesuhtumisest või mis mulje jätab kannatanule/tunnistajale/kahtlustatavale politseiorganisatsioon. Ilmselt oleks mõttekas ülekuulamisruumid planeerida nii, et selline koridor ei oleks üldkasutatav ja inimesed kes seal viibiksid suudavad mõista ka teisi sealviibijaid.

Ülekuulamisruumi mööbel peaks olema minimalistlik aga mugav kasutada ja täitma ülekuulamise eesmärgi. Toolid peaksid olema mugavad istuda, st seljatoega ja neid peab olema võimalus nihutada. Toolide nihutamine annab esiteks võimaluse valida ruumis istekohti ja teiseks saab valida distantse ülekuulaja ja ülekuulatava vahel. Ka ruumis olev kirjutuslaud võiks olla selline mida saab ümber paigutada. Osades ülekuulamisruumides kasutatavad fikseeritud taburetid on istumiseks ebamugavad ja teiseks ei anna fikseeritud

taburett mingitki võimalust meil ruumi ära kasutada. Olen küll ja küll nii kannatanute kui ka tunnistajate suust kuulnud nurinat ebaratsionaalsete istumistingimuste üle. Ülekuulamisruumis peaks kindlasti olema kasutada arvuti ja kohe samas ka printimisvõimalus. Ülekuulamisruum ilma arvutita on väga ebaratsionaalne otsus ja selliseid ülekuulamisruume lihtsalt ei kasutata. Veel üheks probleemiks ülekuulamisruumide puhul on olnud riiehoiu puudumine. Üleriided kantakse meil vahel suvelgi ja tulles jahedast tahaks temperatuurilt kõrgemas ülekuulamisruumis näiteks pintsaku seljast võtta aga panna ei ole seda kuhugile. Hullem on olukord talvel. Seega tuleks ülekuulamisruumide juurde näha ette ka üleriiete paigutamise võimalus.

Kas aga alati peab kasutama ülekuulamisruumi või võib ülekuulatavat küsitleda ka omas tööruumis. Positiivne on sellise võimaluse kasutamise juures just inimlik aspekt. Nagu oli eelnevalt juba juttu, siis tööruum on alati isiklik ja ta annab ülekuulatavale ka vastu informatsiooni, selle organisatsiooni ja seal töötavate isikute kohta. Seda aga ei saa öelda ülekuulamisruumi kohta, millel puudub isikupära ja seetõttu ka omavaheline suhtlemine on pinnapealne. Aga ülekuulamisel on vaja ka vahest midagi enamat, mis jääb ülekuulamisruumis võib-olla vajaka. Reeglina aga ollakse kabinettides kas kahe või kolmekesti. See aga tähendab seda, et hakatakse üksteist segama ja sellisel juhul oleks vaja ülekuulamine kolleegidega läbi arutada ja leida võimalus ruumi kasutamiseks. Küll on ka juhtkonna poolt välja öeldud, et ülekuulatavaid kuulatakse üle ülekuulamisruumides. Tõsi, seda korraldust rikutakse ja inimesi kuulatakse üle ka kabinettides.

KOKKUVÕTE

Ülekuulamine on küllaltki loomulik tegevus ja kuigi me võime minna ülekuulamisele vastu põhjalikult ettevalmistatuna, siis vastaspool võib alati tulla välja uute mõtete ja ideedega ja ülekuulamise kestel võib olukord kardinaalselt muutuda. Lõputöö idee saigi alguse ühes loengus, kus oli juttu ülekuulamistaktikast. Põhja Politseiprefektuuri peamajas

on näiteks mööbel põranda külge fikseeritud ja rääkida sellisel juhul mööbli ümberpaigutamisest on kohatu.

Käesoleva lõputöö eesmärgiks oli saada ülevaade Põhja Politseiprefektuuri ülekuulamisruumidest, püüda teada saada, kes need reeglid on kehtestanud ja anda hinnang nende kasutusvõimalustele. Töös võib teha järelduse, et olulised on kõik ruumi komponendid, nii füüsilise keskkonna (ruumi mõõtmed, valgustus, värvid, helid/müra ja mööbel) kui ka psüühilise keskkonna (isiklik ruum, privaatsus, suhtlemisdistants) komponendid.

Olen oma töös, toetunud kirjandusele ja muudele allikatele, püüdnud leida lahendust, et milline võiks välja näha ülekuulamisruum. Samas olen andnud ka ülevaate, millised on hetkel ülekuulamisruumid Põhja Politseiprefektuuris. Põhilised vead mis ülekuulamisruumide planeerimisel on tehtud ja mis on kergesti parandatavad on järgmised:

- kõik ülekuulamisruumid tuleb varustada arvutite ja printeritega. Lisaks protokoll koostamisele tagab arvuti ka kiire infovahetuse ja kiire info leidmise. Arvuti ekraanil olev tekst ei tohiks olla ülekuulatavale nähtav
- ülekuulamisruumis olev mööbel ei tohiks olla statsionaarne, mida oleks võimalik ümber paigutada. Ülekuulamisruumis võiks olla lisaks kirjutuslauale, 4 – 5 seljatoega tooli. Ülekuulaja tool võiks olla ka käetugedega
- ülekuulamisruumi värvilahendus võiks olla tööd stimuleeriv
- ülekuulamisruumid tuleks varustada riidenagidega üleriiete jaoks

Samas on ülekuulamisruumide juures probleeme mille lahendamine on keerulisem:

- ülekuulamisruumide suurus võiks arvestada, et ülekuulamisruumi oleks võimalik paigutada rohkem kui kaks inimest. Ülekuulamisruumid võiksid olla erineva suurusega. Minimaalne võiks olla ruum kolmele inimesele ja maksimaalselt arvestatuna kuuele inimesele

- väikses suletud ruumis muutub õhk kiiresti umbseks, st, et pole tagatud piisav värske õhu juurdepääs. Tuleks suurendada ülekuulamisruumi pealetuleva värske õhu hulka
- viia miinimumini igasugune müra mida tekitab ruumis töötav arvuti ja töötav sundventilatsioon

Igasugune kontakt politseiga avaldab inimesele ka negatiivset või positiivset mõju. Kuigi avaliku arvamuse uuringutes on politsei maine kõrge, siis ikkagi tekib sageli olukordi kus isikud ei soovi politseiga koostööd teha.

Üks võimalus politsei maine parandamisel olekski meeldiv, rahulik ja tõine ülekuulamisruum. Igav, hall ja ebamugav ülekuulamisruum võib juba enne ülekuulamise algust kahandada isiku soovi teha koostööd ja anda ütlusi. Seega võiks isikule jääda ka ülekuulamisruumist mulje, et teda on hinnatud ja sinna ruumi võiks tagasi tulla ka teinegi kord.

SUMMARY

Indrek Kulla's thesis is titled "The Impact Of The Room's Surroundings On Interrogations The Example Of The Northern Police Prefecture." The present work consists of 43 pages and is divided into 3 sections. The author used 9 original sources, including 2 in foreign languages. The diploma work is written in the Estonian language.

The paper covers the nature of interrogations, makes certain recommendations with respect to interrogation tactics, provides an overview of the dynamic use of the room's surroundings during interrogations, determines when interrogations should be conducted in an interrogation room as opposed to an office, and evaluates the existing interrogation rooms of the Northern Police Prefecture.

The statement of the thesis is to explore whether, and to what extent, has the Northern Police Prefecture followed tactical recommendations in furnishing interrogation rooms, as well as to provide an overview of what has been written about interrogations and how have these recommendations been followed.

The objective of the paper was to determine the impact of the room's surroundings on the individual being interrogated.

The conclusion of the research was that often interrogation rooms are furnished not based on tactical recommendations and various room design options, but rather based on other circumstances.

The foreign language resume is written in English.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Ellonen, E.; Karstinen, E.; Nykanen, V-E. 1996. Kuulustelutaktiikka, Helsinki: Sisäasianministeriö Poliisiosasto, Poliisin Oppikirjasarja
1. Inbau, F. & Reid, J. & Buckley, J. & Jayne, B. 2001. Criminal Interrogation and Confessions; Gaithersburg, Maryland: AN ASPEN PUBLICATION
2. Vask, A. 2001. Politseihoone ehitustehnilised nõuded, Tallinn: Politseiamet.

3. Lindmäe, H. 1995. Menetlustaktika I, Tartu: Juristide Täienduskeskus
4. Kriminaalmenetluse seadustik (<http://www.estlex.ee>) 01.03.2007
7. Toomela A. 2002. Värvide mõju ruumis, (<http://sekretar.ee/35930art/>). 01.03.2007
8. Oja A. 2003. Kontoriruumi värvid mõjutavad töövõimet, (<http://sekretar.ee/35935art/>). 01.03.2007
9. Niit T, 1992. Keskkondliku lähenemise areng psühholoogias ja selle kasutamise võimalused kodu ja elustiili uurimisel, Tallinn, Tallinna Pedagoogikaülikool.